

Андрій Павленко,
аспірант НБУВ

РОЗВИТОК АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК У КОНТЕКСТІ ЗАПИТІВ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Стаття присвячена з'ясуванню ролі інформаційно-аналітичних центрів бібліотек у наповненні вітчизняного сегмента інформаційного простору суспільно значущою інформацією.

Ключові слова: інформаційне суспільство, суспільно значуща інформація, інформаційно-аналітичні центри.

Услід за розвинутими країнами Заходу Україна виходить на етап розвитку постіндустріального, інформаційного суспільства. Інформаційне суспільство – це середовище, що характеризується потужною інформаційно-комунікаційною інфраструктурою та прискореним розвитком високотехнологічних галузей економіки, широким доступом громадян до інформації, освіти, культурних надбань, можливостей роботи і спілкування, новими вимірами прав і свобод громадян, високими темпами економічного зростання [1].

Одним з характерних проявів постіндустріального суспільства є підвищення ролі інформації, прискорення інформатизації, перетворення інформації на якісний ресурс, який разом з матеріальними ресурсами становить цінність для держави. Для інформаційного суспільства характерне підвищення ролі інформації в усіх галузях суспільного життя. Ключову роль у забезпеченні загального і рівноправного доступу до інфраструктури та послуг відкритого інформаційного суспільства і суспільства знань покликані відіграти бібліотеки з їх інформаційно-аналітичними центрами.

Інформація – основний ресурс інформаційного суспільства, її вироблення і зберігання є ключовими для суспільства інформації. З огляду на це незамінними центрами збереження інформації є бібліотечні структури. Інформація, необхідна для розробки і реалізації українських рішень, розпорошена по різних джерелах, базах даних, інформаційних фондах міністерств і відомств, силових органів, регіональних інформаційних фондах, інформаційних банків підприємств і організацій, незалежних інформаційно-аналітичних центрів, інформагентств, ЗМІ тощо.

В умовах входження українського суспільства в інформаційний етап його розвитку зростає необхідність ефективного використання інформаційних ресурсів для оперативного вирішення різноманітних суспільно-політичних та економічних проблем, що виникають перед державою. У зв'язку з цим набуває нового значення й актуальності діяльність інформаційно-аналітичних структур, зокрема інформаційно-аналітичних підрозділів наукових бібліотек, які, відповідаючи на запити замовників, забезпечують необхідну науково-інформаційну базу для ухвалення оптимальних управлінських рішень.

Отже, актуальність дослідження ролі інформаційно-аналітичних центрів сучасних бібліотек зумовлена переосмисленням ролі інформації в системі стратегічних ресурсів, що визначають рівень соціально-економічного розвитку країни; трансформацією бібліотек у сучасні центри збереження, надання доступу до інформаційних ресурсів та продукування інформації з метою задоволення соціальних потреб суспільства.

Проблема соціальної значущості й відповідності бібліотек реаліям інформаційного суспільства є однією з основних у сучасному бібліотекознавстві. Загальні проблеми інноваційних змін у діяльності бібліотек розглядалися в працях О. Ю. Качанової, С. Г. Матліної, Н. А. Толканюк, Н. Т. Чупріної. Інноваційну діяльність наукових бібліотек проаналізовано в численних працях науковців Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Дослідниками О. С. Онищенком, В. М. Горовим, Л. Й. Костенком висвітлювалися основні тенденції використання інформаційно-бібліотечних ресурсів на сучасному етапі; аналізувалися особливості забезпечення наукового супроводу суспільних реформ як напрямку діяльності інформаційно-аналітичних центрів бібліотек; приділялася увага питанням ролі бібліотечних закладів у підвищенні ефективності наукових досліджень [2; 3; 4].

Бібліотеки виступають ядром реалізації інформаційної політики держави. Згідно із законом про інформацію, держава має гарантувати вільний доступ громадян до інформації, розподіл інформаційних ресурсів пропорційно до потреб суспільства. Бібліотека – один з інструментів гарантії досягнення вільного доступу громадян до інформації. В сучасному потоці інформації надзвичайно важливим є контроль держави за правомірністю викладеної інформації, її коректності і справедливості.

Сучасна бібліотека стає центром накопичення і відтворення інформації. Інформація, збережена в бібліотечних фондах, широко використовується в процесі задоволення інформаційних потреб населення. Нові, високі швидкості обміну інформацією, високошвидкісний доступ до всесвітньої мережі Інтернет та цифрові носії інформації відкрили новий шлях

для бібліотеки як колиски знань. Сучасні бібліотеки стають ефективною ланкою між глобальними масивами електронної інформації і сучасним користувачем. З урахуванням його запитів вони можуть відшукувати суспільно значущу інформацію, комплектувати нею свої фонди, готувати її до ефективного використання й успішно задовольняти існуючі запити. Таким чином, професіонали – інформаційні працівники – успішно працюватимуть з масивами електронної інформації, а професіонали в економічних структурах, органах державної влади, в науці тощо зможуть продуктивно використовувати найновішу інформацію.

Практика показує, що позиціонування бібліотечних установ як сучасних інформаційних центрів дає можливість розглядати їх ресурси як джерело для змістовного наповнення цілих систем соціальних інформаційних баз, що забезпечують існування і розвиток системи соціальних структур суспільства. Об'єднання ресурсів у фондах бібліотек, відповідне структурування наявних інформаційних масивів дає можливість їх використання за потреби, частково чи повністю в інтересах соціальних структур окремих їх представників, а також категорій користувачів, схильних за своїми інформаційними запитами до входження в ті чи інші соціальні структури.

Ідея створення єдиної системи соціальної інформації не нова. Її теорія почала розроблюватися ще в 60-х роках ХХ ст. і була тісно пов'язана зі стрімким розвитком інформаційних технологій. У сучасному глобалізованому суспільстві бібліотечні установи у всьому світі несуть на собі роль «маяків» наукового знання. У величезному океані інформації, яка щохвилини продукується і пересувається світом, бібліотеки здобувають нових функцій – вони стають місцем, де інформація спрямовується в правильне русло, відсіюється і сортується за якісними показниками. Одне з головних завдань бібліотек на сучасному етапі розвитку інформаційного суспільства – забезпечення вільного доступу до інформації і її джерел усім бажаним. Дедалі частіше бібліотеки перетворюються на інформаційного фахівця, який з успіхом орієнтується у величезному потоці інформації. Пристосовуючись до потреб інформаційного суспільства, бібліотека стає не просто книгосховищем. Вона набуває статусу електронного архіву. Тут можна дістати доступ до інформації, представленої на традиційних носіях і в електронному вигляді. У західних країнах уже давно стало нормою надавати інформацію з бібліотек дистанційним способом через Інтернет. Всесвітня бібліотечна мережа стає провідником до вільного користування інформацією з усього світу.

Один з основних напрямів інформаційної діяльності сьогодення полягає у створенні інформаційно-аналітичного продукту, без якого неможливе функціонування державних органів влади, сучасних великих бізнес-струк-

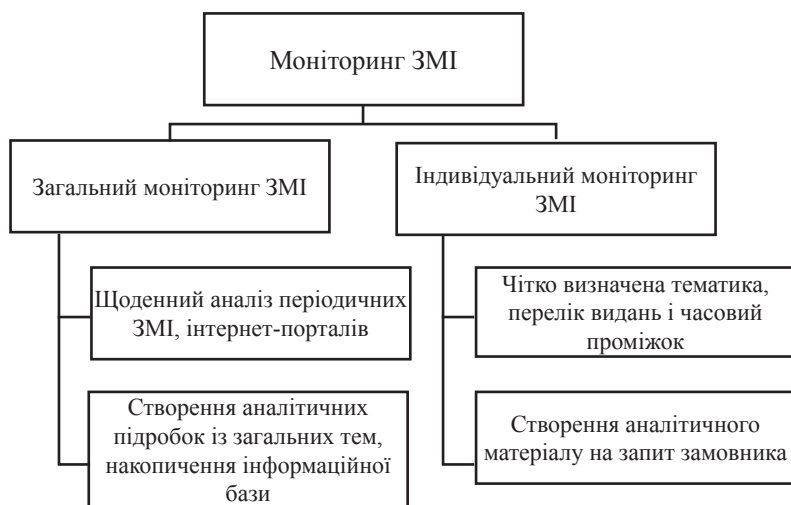
тур, наукових установ усіх рівнів. Продукція інформаційно-аналітичних відділів необхідна для ухвалення ефективних управлінських рішень, вироблення стратегії ринку, проведення ефективної політики в економічній сфері. Уміння дати правильну оцінку тому, що відбувається, і прогнозувати розвиток подій є одним із застав успішного розвитку бізнесу, ефективності впровадження державної політики і наукових розробок. Керівникові необхідно мати у своєму розпорядженні повну і достовірну інформацію про аспекти політичного й економічного життя, які здатні забезпечити ефективну діяльність. Саме тому однією з характерних особливостей сучасного етапу розвитку Української держави є стрімке збільшення потреби управлінських структур в об'єктивній, достовірній і своєчасній інформації про стан справ у тій чи іншій сфері, регіоні, підприємстві. Нині для ефективного управління економікою та суспільством у цілому недостатньо даних, що надходять у владні структури від самих суб'єктів ринкового господарювання, оскільки досі не існує таких адміністративних важелів, які змусили б їх надавати про себе повну інформацію. Крім того, відмова від тоталітарного підпорядкування, надання більшості самостійності регіонам і місцевим громадянам, партіям і організаціям різко збільшує роль непрямого впливу на процеси, що відбуваються в державі і суспільстві, у рамках демократичних, а не адміністративних методів. Тому визначається нагальна потреба в багаторівневій, багатоаспектній, як прямій, так і непрямій (опосередкованій) інформації, із якомога більш різноманітних джерел, оперативно доступній управлінським структурам, що дасть змогу сформулювати адекватне уявлення про реальне становище і відповідно прийняти ефективне управлінське рішення.

Підготовка професійних аналітичних розробок потребує значних обсягів вихідного матеріалу із суміжних галузей знань, матеріалу з урахуванням соціально-політичних, економічних, науково-технічних, науково-технологічних перспектив та інших факторів, що сприяє формуванню сукупності уявлень з цілого ряду перспективних і соціально значущих напрямів розвитку суспільних відносин. Адже у формуванні цілісності зазначених уявлень роль наукових напрацювань важко переоцінити – саме вони визначають і прогнозують рівень і тенденції теперішніх і майбутніх соціокультурних запитів суспільства, формулюють ці тенденції у вигляді прогностично «зафіксованих» наукових ідей.

Основою метою роботи інформаційно-аналітичних центрів бібліотек на сучасному етапі є створення нового інформаційного продукту на основі існуючої інформації. Моніторинг дає змогу з мінімальними витратами оперативно отримувати інформацію з відкритих джерел (Інтернету і періодичних видань, іноземних ЗМІ), необхідну для надання аналітичного матеріалу для

органів вищої влади країни, а також видавати аналітичний продукт, доступний для використання фізичними особами (читачами бібліотек і користувачами інтернет-ресурсів бібліотек). Відкриті дані ЗМІ традиційно є найбільш ємним і найбільш використовуваним каналом здобуття інформації. Моніторинг ЗМІ – це тематична повнотекстова підбірка статей із встановленого переліку видань за певний проміжок часу. На сучасному етапі інформаційно-аналітичні центри використовують, головним чином, два типи моніторингу інформації ЗМІ – загальний та індивідуальний. Загальний тип моніторингу преси передбачає постійний перегляд періодичних видань, як друкованих так і електронних. Такий тип моніторингу використовується для створення аналітичних матеріалів у політичній і економічній сфері.

Загальний моніторинг проводиться щоденно з метою накопичення інформаційної бази, деякі матеріали потім можуть бути використані в більш вузькому, індивідуальному моніторингу. Індивідуальний тип моніторингу ЗМІ передбачає створення аналітичного матеріалу на запит замовника. Такий тип моніторингу передбачає чітко визначену тематику, перелік видань і часовий проміжок для проведення дослідження преси. Для такого дослідження характерна виражена мета дослідження, що дає змогу аналітикам більш детально ознайомитись з метою дослідження, розкрити всі її риси й особливості.



Важливою рисою роботи інформаційно-аналітичних центрів є оперативність обробки інформаційного потоку і надання в найкоротші строки ана-

літичного продукту на основі матеріалів українських і зарубіжних видань. Таким чином, інформаційно-аналітичні служби є генераторами передового аналітичного контенту. Оперативність, з якою працюють інформаційно-аналітичні служби, є запорукою швидкого накопичення даних про важливі події політичного, економічного і культурного життя країни. Швидке створення великих баз даних інформаційно-аналітичними центрами може бути використане в процесі інформатизації, вільне користування такою базою буде корисним для спеціалістів і надасть змогу пришвидшити дослідження з важливих політико-економічних напрямів. Отже, перетворення бібліотек у сучасні інформаційні центри при збереженні їх основних традиційних функцій – одне з основних завдань сьогодення. Важливим фактором його реалізації є інформаційно-аналітичні центри, чиє завдання – збір, накопичення й аналітична обробка інформації. Практика показує, що роль бібліотечних закладів як важливих документно-інформаційних, аналітичних центрів, їх соціальна перспектива на шляху до інформаційного суспільства зростає. Подальший розвиток інформаційно-аналітичних центрів полягає в розширенні інформаційної бази даних аналітичних відділів, створення законодавчої бази, яка б регулювала діяльність інформаційно-аналітичних центрів державного і недержавного типу, створення законодавчих підстав для виділення державних інформаційно-аналітичних центрів у окремі інституції.

Список використаної літератури

1. Розвиток інформаційного суспільства в Україні. Огляд матеріалів парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні // Комп'ютер у школі та сім'ї. – № 8. – 2005. – С. 3–17.
2. *Онищенко О.* Організація всеукраїнського бібліографічного діалогу на основі віртуальної бібліографічної лабораторії / *О. Онищенко, В. Широков, Л. Костенко, О. Костишин* // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. Вернадського. – 2005. – Вип. 14. – С. 169–173.
3. *Горовий В. М.* Соціальні інформаційні комунікації і розвиток бібліотечної діяльності / *В. М. Горовий* // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Вип. 23. – К. : НБУВ, 2009. – С. 6–12.
4. *Костенко Л. Й.* Бібліотека суспільства знань: концептуальна модель / *Л. Й. Костенко* // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2006. – № 1. – С. 23–28.
5. *Воскобойнікова-Гузева О.* Наукова бібліотека XXI ст. в європейському соціокультурному просторі / *О. Воскобойнікова-Гузева* // Бібл. вісн. – 2006. – № 6. – С. 34.